ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 4 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիէ, կաճխիկ, և հատը 60 փարա: Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրին, Կ. պոլիս, Ամէրիկան խան:

ՀԱՏՈՐ 31. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ· ՄԱՐՏ 26· 1878 ԹԻ 13

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ոսկեղէն խօսք: —Քրիստոնէից համար վեց համառօտ կանոն: —Քրիստոնէութեան ծագումը: —Ձաքոնցի Քրիստոնէի մը նամակը: —Նիւ Եորքէն նամակ մը:—Գազանաբարոյ հայր մը: — Տեղեկութիւն, ի վերայ հինգ խորհրդոց եկեղեցւոյ: —Տարուխականութիւն: —Քաղաքական լուրեր:—Ելեմտականաւառատական:

ՈՍԿԵՂԷՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՐՈՁ ծառայութիւնն ազատութիւն է:

Կառավարութեան մէջ բարեկիրթ և ազնիւ այն է որ նախ կը դադրի կառավարէ:

Ո՛րչափ անգամ ի զուր կը չարչարուինք հոգալով այնպիսի չարեաց համար որ երբեք չեն պատահիր:

Չկայ մարդ մը այնպէս անուղղայ, ինչպէս այն որ բարեպաշտի լեզու բայց անհաւատի սիրտ և մեղաւորի վարք ունի:

Լաւ է չքաւորութիւն կրել քան պարտք ընել: Բարձր տոկոսօք փոխառութիւն ընել յիմարութիւն և մեղք է, եթէ այնպիսի գործ մը ընելու համար չէ որ քան տրուած տոկոսն առաջիւ աւելի շահ կը բերէ: Պարտքը չհատուցանելու և գողնալու մէջտեղ քիչ տարբերութիւն կայ: Աստուածային այս խօսքը, «Բնաւ մէկուն պարտական մի դանուիք, միայն թէ մէկզմէկ սիրելու» (Հռոմ. ԺԳ. 8), Աստուածային պատուէր է:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԻՑ ՀԱՄԱՐ ՎԱՑ ՀԱՄԱՌՕՏ ԿԱՆՈՆ

1. *Ամէն օր առանձին աղօթք ընել զանց մի ըներ, եւ երբ կ'աղօթես, միաքդ բեր որ Աստուած մօտ է քեզի և աղօթքդ կը լսէ: Երր. ԺԱ. 6:*

2. *Ամէն օր Սուրբ գիրքն առանձին կարդալ զանց մի ըներ, և երբ կը կարդաս, միաքդ բեր թէ Աստուած է որ կը խօսի քեզի, և թէ պարտիս հաւատալ անոր խօսքին և ըստ այնմ գործել: Յովհ. Ե. 39: Հոգեւոր յառաջդիմութիւնը կը սկսի այս երկու կանոնաց զանցառութեամբ:*

3. *Մի անցուներ օր մը առանց ջանալու բան մը ընել Յիսուսի համար: Ամէն դիչեր միաքդ բեր ինչ որ Յիսուս ըրած է քեզի համար, եւ ապա հարցուր դուն քեզի. Ես ի՞նչ ըրած եմ Յիսուսի համար: Մատթ. Ե. 13—16:*

4. *Եթէ երբեք կը տարակուսիս թէ այս ինչ բանն ուղիղ է թէ ծուռ, մարթ սենեակդ, դիր ծունր, և Աստուծոյ օրհնութիւնը իջնդիր այն բանին համար: Կող. Գ. 17: Եթէ այսպէս չես կրնար ընել, դիտցիր որ այն բանը ծուռ է: Հռոմ. ԺԴ. 23:*

5. *Ուրիշ Քրիստոնեաներուն ընթացքը կանոն մի բռներ քեզի, և մի պատճառներ թէ այս կամ այն ինչ բանը կ'ընես վասն զի ուրիշներն ալ կ'ընեն: Բ. Կորնթ. Ժ. 12: Պարտիս դուն քեզի հարցնել, «Ի՞նչպէս կ'ըներ Քրիստոս, եթէ իմ տեղս ըլլար,» և ջանալ այնպէս ընել: Յովհ. Ժ. 27:*

6. *Մի վատահանար քու ղգայմանդ, եթէ հակառակ է Աստուծոյ խօսքին: Դուն քեզի հարցուր. «Կրնայ իմ այս ղգայումս ճշմարիտ ըլլալ, եթէ Աստուծոյ խօսքը ճշմարիտ է:» եթէ երկուքն ալ այսինքն քու ղգայումդ և Աստուծոյ խօսքը, միանգամայն ճշմարիտ չեն, հաւատա Աստուծոյ խօսքին, և քու սիրտդ համարէ սատանայ: Հռոմ: Գ. 4, Ա Յովհ. Ե. 10, 11:*

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂՈՒՄԸ

53.

Քրիստոսի խորհուրդին զարմանալի չափազանցութիւնը

Պատմութիւնը կը վկայէ թէ Քրիստոսի խորհուրդը զարմանալի կերպով յաջողութիւն գտաւ անոր մահուանէն հազը առաջին 300 տարուան մէջ: Արդարև Քրիստոս հոգեւոր թագաւորութիւն մը հաստատեց Հռոմէական կայսրութեան բոլոր երկիրներուն մէջ: Սակայն պատմութիւնը կը վկայէ նաև թէ այն թագաւորութեան սկզբնաւորութիւնը միայն էր այն: Այն թագաւորութիւնը երթալով տարածուեցաւ նաև Հռոմէական կայսրութեան սահմաններէն դուրս, մինչև բոլոր Եւրոպա, գէթ արտաքին կերպով, հպատակեցաւ Քրիստոսի թագաւորութեանը: Յետոյ այն թագաւորութիւնն իր իշխանութիւնը տարածեց անդր քան ղովկիանոս մինչև Ամերիկա, և մեծ ովկիանոսի կղզիները, և տակաւին կը տարածէ Աֆրիկէի վայրենիներուն մէջ և մինչև Ասիոյ կեդրոնը:

Ճշմարիտ է որ Քրիստոսի թագաւորութեան յառաջադիմութիւնը միշտ մինոյն արագութեամբ գացած չէ: Հզօր դօրութիւններ միշտ ընդդիմացած են անոր տարածմանը, և հալածումներն երբեմն այնպէս սաստիկ եղած են, որ անոր տարածումը ժամանակ մը խափանուած է, բայց ժամանակ մը միայն: Բայց ասկէ, և որ քան զայս աւելի ողբալին է, Քրիստոնեայք միշտ ժիր և հաւատարիմ գտնուած չեն: Երբեմն անտարբերութիւնք այնպէս տարածուեցին անոնց ղօրութիւնը, որ Քրիստոնեայք շատ քիչ բան կրցան ընել ի նպաստ տարածման Քրիստոսի հոգեւոր թագաւորութեանը: Երբեմն ալ անհաւատութեան ոգին ժամանակ մը բոլորովին անկարող ըրաւ զանոնք: Դարձեալ երբեմն կռապաշտ և նեղբին անմիաբանութեան ոգին խանգարեց անոնց այժն ու ազդեցութիւնը:

Արդ, թէպէտ անտարբերութիւնք Քրիստոսի Աւետարանին ճշմարտութիւնները ծածկեցին, թէպէտ անհաւատութիւնը տարակուսի տակ ձգեց Քրիստոնէութեան աստուածային ծագումը, թէև նեղբին կռիւներ և վէճեր տարաձայնին հաւատացեալց ղօրութիւնը, և աշխարհասիրութիւնը շատ անգամ գերի ըրաւ զանոնք, տակայն և այնպէս այս թագաւորութիւնը տակաւ և հաստատութեամբ յառաջ գնաց Քրիստոսի մահուանէն մինչև յարդ: Անկէ ի վեր ամէն դարու մէջ Քրիստոս ընդհանուր հոգեւոր թագաւորութիւն մը հաստատելու խորհուրդը կատարելու վրայ է: Քրիստոսի տէրութիւնը դէմ արտաքուստ ճանչցողներուն թիւը դարէ ի դար աւելցած է, եւ անոր ճշմարիտ աշակերտներուն բաղմութիւնը երբեք այնչափ մեծ չեղաւ որչափ զարդիս: Հաւատարմութեան արժանի հաշիւներու նայելով, Քրիստոսէ ետքը առաջին դարուն վերջը 500,000 անձինք կային որ կ'ընդունէին զՔրիստոս իբրև տէր և թագաւոր. երրորդ դարուն վերջը 5 միլիոնի կը հասնէր անոնց թիւը. տասներորդ դարուն վերջը՝ 50 միլիոնի, հնգհարիւրամեայ դարուն վերջը՝ 100 միլիոնի, և հիմա այս թիւը 300 միլիոնի կը հասնի:

Չօրութիւն մը կարող չեղաւ երբեք դէմ դնել Աւետարանին հաւատարիմ քարոզութեանը: Աւետարանն ուր որ հաւատով, աղօթքով և սիրով քարոզուեցաւ, ընդունուեցաւ թէ բարբարոս և թէ քաղաքակիրթ ազգերէ: Ուր որ անկեղծօրէն և սրտանց ընդունուեցաւ, քան զամենայն երկրաւոր զօրութիւն դէր ի վերոյ տեղնուեցաւ: Ամէն տեսակ չէնք գործածուեցաւ անոր դէմ, բայց ի զուր: Անհաւատութիւնը հարիւր անգամ պարծեցաւ թէ հիմէն կործանեց Քրիստոնէութիւնը, բայց միշտ խաբուեցաւ: Անհաւատութիւնը հազար անգամ հրատարակեց թէ երբեք սուտ խայտառակած է Քրիստոնէական կրօնքը, բայց աշխարհք տակաւին կը հաւատայ Աւետարանին ուրախութեան աւետեաց: Փիլիսոփայութիւնը շատ անգամ ծաղր ըրաւ Աւետարանին վարդապետութիւններն իբրև յիմարութիւն, բայց այն վարդապետութիւնները տակաւին կը ցուցնեն թէ բարձրագոյն իմաստութիւն են:

Աւելի քան 1800 տարիներ անցան յօրմէ հետէ Յիսուս Նազովրեցի յայտնեց իր տակաւուր աշակերտներուն թէ նպատակ ունէր հաստատել հոգեւոր թագաւորութիւն մը, որոյ հպատակ պիտի ըլլային անթիւ մարդիկ ամէն ազգէ, և որ պիտի տեւէր բոլոր ապագայ դարերուն մէջ: Այսպիսի ձեռնարկութեան մը գաղափարն անգամ յղանալ անկարելի էր լոկ մարդու մը: Քրիստոս ոչ միայն ունեցաւ այս գաղափարը, այլ և բոլորովին կատարեց զայն: Ճշմարիտ է թէ Քրիստոսի խորհուրդը դեռ բոլորովին և կատարեալապէս չկատարուեցաւ, բայց ո՛չ ապագէն կը տեսնենք որ արդ կատարուելու վրայ է: Ո՛չ ապագէն արդէն այնչափ բաներ եղած են որ այլ ևս չենք կրնար տարակուսիլ թէ սահմանեալ ժամանակին կատարեալապէս ի գլուխ պիտի ելլէ Քրիստոսի խորհուրդը: Ո՛վ չընդունիր Քաղաքակրթութեան պատմութիւն կոչուած դրքին Դաղիայի հեղինակին նկատի սա խօսքը. «Քրիստոս նուաճեց Յունաստան և Հռոմ, նուաճեց հեթանոսութիւնը, և հիմա բոլոր աշխարհք նուաճելու վրայ է:»

Ընթերցո՛ղ, եթէ Քրիստոս բոլոր աշխարհք կը նուաճէ, ո՞վ է նա և ո՞վ ըլլալու է: Պէտք է որ ըլլայ Թագաւոր Թագաւորաց և Տէր տերանց:

ՁԱՔՈՆՑԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԻ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

Բիւզդայի աստուածաբանական դպրոցին մէկ ուսանողը գրած է այս նամակն առ Ամերիկացի Քրիստոնեայս: Այսպիսի նամակ մը նաեւ Աւետարերի ընթերցողաց ուշադրութեանն արժանի է: Վերջերս դպրոցը հիմա իբր 100 աշակերտ ունի, որ շատ ընտիր անձինք են: Այս ուսանողներէն ոմանք արդէն այնպէս հմտութիւն ունին Անգլերէնէն լեզուի եւ եւրոպական գիտութեանց՝ որ կրնան կառավարութեան պաշտօններու մէջ 10 էն մինչ 20 լիրա ամսական առնել, բայց կ'ընտրեն մանաւանդ իրենց աշխատութեամբը չհասիլ մէկ լիրա ամիսը, եւ իրենց ծախքը վճարել աստուածաբանական ուսմունքը յառաջ տանելու, եւ ապա երթալ եւ Աւետարան քարոզել, եւ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՎԱՂԱՆԴՈՒԿՏԻ ՅԱՎՈՒՏԻՔ

Ընդհանուր ժողովը տեղի կունենա Մարտի 31-ին, կիրակի օրը, ժամը 2-ին կեսօրին, Ազգ. Ժողովարանի սրահում։ Օրակարգ՝ տարեկան հաշվետվություն։ Ընդհանուր ժողովին ներկայանալ կարող են միայն ընկերության բոլոր այն անդամները, որոնք մինչև ժողովի օրը կվճարեն իրենց տարեկան անդամավճարը։

պետական աղօթիւք. իսկ ուր գտանի այն Լուսաւորչին՝ որպէս աղերսարկու առ Աստուած ի գործ արկանի։» (Մեկն. Նար. 692։)

2. Ապաշխարութեան նիւթ կհամարին Լատինք «Նախ՝ մեղքն զկնի ապաշխարութեան գործեալ . . . մահուչափքն հարկաւոր նիւթ, ներելիքն ապատ նիւթ։ երկրորդ՝ ներգործութիւնքն ապաշխարողին, զղջումն, խոստովանութիւն եւ վճարումն են սիրապէս մերձաւոր նիւթ, յորոց ոմանք են գլխաւոր նիւթք եւ ոմանք ոչ-գլխաւոր։» (Պիւվ. Գ. 141, 142։) Ասոր համաձայն կվարդապետէ եւ Հայոց իննական կրօնագիտութիւնը (երես 463) թէ «Զղջումը, խոստովանութիւնը եւ ապաշխարանքը (վճարումը) իրր նիւթ են այս խորհրդոյս, սակայն ապաշխարանքը զղջման հարկաւոր հետեւանքն է եւ խորհրդոյս ամբողջացուցիչ (ոչ-գլխաւոր) մասն է, էական (գլխաւոր) մասը չէ։ Ասոր համար Յունաց Վարդապետարանը (երես 170) կըսէ թէ «Հռովմէական (եւ ընդ նմա Հայոց) եկեղեցին ինքնիրեն հաստութեան մէջ է, որովհետեւ (Հանդերձ արձակմամբ) չորս մասն կուտայ մէկ խորհրդոյն՝ որ իւր ընդհանուր տեսութեան համեմատ միայն երկուք կրնայ ըլլալ՝ նիւթ եւ ձեւ։» Ուստի «ապաշխարութեան խորհրդոյն զգալի նշանը (նիւթը) ապաշխարութիւնն է . . . զոր եւ էական գործողութիւն կը համարին։» (Անդ. երես 169, 132։) Լուսաչափիլ ալ (երես 178) կուսուցանէ թէ «Նիւթ խորհրդոյ ապաշխարութեան է դրութիւն ձեռաց քահանային ի վերայ գլխոյ խոստովանողին, » որոյ վրան Յոյնք «խոստովանողին գըլխոյն վրայ վորուրար» կդնեն, կըսէ Սոր. Եպիս. Աչըխլեան (ի վարդապետարանի երես 178)։ Սալլանդեան Միքայէլ վարդապետ եւս (ի կրօնագիտութեան թիւ 161) կըսէ թէ «Ս. յոր ծիսի իրր նիւթ համարին խոստովանութիւն բերանոյ եւ հայցելն զթողութիւն . . . եւ մասունքն են երեք՝ զղջումն, դարձումն եւ հատուցք։»

3. «Հեռաւոր նիւթ խորհրդոյ Ս. Խոստովանութեան են մարմինք դաշնակցայն . . . իսկ մերձաւոր նիւթն են՝ բանք դաշնակցայն, ըստ որում բացատրեն զխոհադարձ տուչութիւն մարմնոյ։» (Պիւվ. Գ. 422։) Յունաց Վարդապետարանն ալ (երես 142) կուսուցանէ թէ «Ս. Խոստովանութեան արտաքին նշանը (նիւթը) ամուսնացելոց (բանիւ) միաւորութիւնը է։» Իսկ ըստ Բընական կրօնագիտութեան (երես 498, 504), արարողութեանս նիւթ սեպելու է ի նշան փոխադարձ խոստման ամուսնացելոց ձեռք ձեռաց տալը։ — Հեղինակաց չատերը պահպի նիւթոյն վրայ որոշ բան մը չեն ըսեր, ուստի եւ մեք նոցա տարբերութեանց վրայ քիչ բան ունինք յառաջ բերելոյ։

Ա. Մ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Սկն, 1878

ՏԱՐՈՒԻՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. յս նոր դրութիւնը որ իր հեղինակին, Անգղիացի Տարուին անուն բնագիտին անուամբ յորջորջուած է, ուրիշ անուններ ալ ունի, զրօրինակ այլակերպութիւն, սերմանաեսութիւն, յառաջադիմական միութիւն, եւ Ս. յս դրութիւնը մանր քննելէն առաջ, Տարուինի վարուց վրայ քանի մը խօսք ըսենք, որպէս զի ընթերցողք հեղինակին վրայ ալ քիչ մը ծանօթութիւն ունենան։

Կարոլոս Րոպէրդ Տարուին ծնաւ 1809, փետրուարի 12ին, ըսել է թէ հիմա 69 տարեկան է։ Իր ուսմունքը կատարելէն եաքը Բէմպրիճի համալսարանը, հարաւային Ամերիկայի եւ հարաւային Ծովուն մէջ զննութիւններ ընելու համար կառավարութենէն պատրաստուած նաւաչուին մէջ մտաւ։ Հինգ տարի երկար զննութիւններէ եաքը դարձաւ, եւ առանձնանալով ինքզինք բոլորովին տուաւ այն զննութիւնները կարգի դնելու եւ դրութեան վերածելու։ Մինչեւ 1857 բան մը չհրատարակեց։ 1858ին սկսաւ հրատարակել իր ճեռագիրներէն քանի մը կտոր հետեւեալ ոիտղոսներով. այսինքն, յիշեալ տարին՝ Տեսակց ձափօնը, 1868ին՝ Ընդանի առնասնոց և փոխց փոխոխութիւնը, եւ 1871ին՝ իր աշխատութեանց պսակը, Մարդոս ձափօնը անուան ընդրութեան վիճաբանութեան։

Ս. յս դրութիւնները, մանաւանդ վերջինը, մեծ յուզմունք պատճառեցին գիտնոց եւ աստուածաբանից մէջ։ կարծես թէ մարդս բնութեան մեծ գաղտնիքը գտաւ։ Ջատարուին այս գաղափարին գրգռղը եղաւ սա դիտողութիւնը զոր ըրաւ իր ճամբորդութեան մէջ։ Քանի որ հիւսիսէն հարաւ կ'երթար, անասնոց եւ բուսոց մէջ իրարու նման տեսակներն իրարու կը յաջորդէին եւ իրարու տեղ կը բռնէին։ Ս. յս բանէն ապդուելով սկսաւ ինքիրեն հարցունել, «Ս.ոնէ տեսակ անասուն եւ բոյս արարչագործութենէն ի վեր անխափան կը շարունակէ ինչպէս առ հասարակ կը կարծուի, թէ ինչ որ մենք ապէ, ցեղ, ընտանի, սեռ, պեսակ կը կոչենք, մեր երեւակայութեան մէջ միայն կը կայանան, եւ իրօք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ անասնոց եւ տնկոց փոխհնանութինը, եւ ասիճան ասիճան կատարելագործեալ ծագումն ի տրդն։» Տարուինի բոլոր աշխատութեանց արդիւնքը եղաւ առաջին կարծիքը հերքել եւ վերջինը հաստատել։ Համառօտիւ ըսենք, Տարուինի դրութիւնը կը կայանայ յայտմ. 1. Գործարանաւոր կեանքը գործարանաւոր նիւթէն յառաջ եկած է (կամ թէ՝ կեանքը նիւթէն է)։ 2. Վերին ասուճանի տեսակները ստորին տեսակներէն յառաջ եկած են։ Առաջին առաջարկութիւնը ձգելով, միայն երկրորդին վրայ պիտի խօսինք այս յօդուածին մէջ։

Տարուին իր դրութեան այս երկրորդ մասը հաստատելու համար իր ճամբորդութեան զննութիւններով չբաւականացաւ, այլ ուրիշ զննութեանց ալ եաեւէ եղաւ, եւ վայրենի տեսակներն ալ քննելու եաեւէ չեղաւ, քանզի զանոնք ճըշդիւ քննել դժուարին է, նաեւ խոհեմութիւն համարեցաւ իր բոլոր ոյժը մէկ դաս ընչաւորաց միայն տալ, քանզի, կ'ըսէր, ամենը միանգամայն ըստ արժանւոյն քննել անհնար է, եւ մէկ մարդու կեանքը չի բաւեր։ Ուստի ամէն կողմէ աղաւնի ժողվեց որ թէ ընտանի է եւ թէ գրեթէ աշխարհս ամէն կողմը կը գտնուի։ Մեծ ծախքով յաջողեցաւ 150 տեսակ (ոչ թէ հատ) աղաւնի ժողվել իր աչքին տակ։ Ահաւասիկ, կ'ըսէ, 150 տեսակ անասուն որոնց ամենքն ալ մէկմէկ լիքը են, ժայռերու աղաւնւոյն այլ եւայլ տեսակներն են։ Ս. յս 150ին մէջ կան ոմանք որ իրարմէ բոլորովին տարբեր են, բայց եւ այնպէս կենդանաբանութիւնը կը ցուցնէ որ անոնց ծագումը մէկէ է։ Արդ մարդիկ այն մէկէն 150 այլակերպութիւն հանած են, եւ Տարուին կ'ըսէ թէ այս է վերջնորոշութեան կոչուած տեսակ մը գործողութեան արդիւնք։ Ս. յս ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անհոգի մը դէպ յարկութինն անոր ներքոյ վրայ պահելով աւելի զբաղցնել, և ոմանք մը ներքնոյ եթէ այնպիսի անհոգ մը պոռնալ որ իր նախնիքն ծոլորվին փոքրիք է։

Աղաւնի պահողներէն ոմանք այս ինչ կերպ թռչուլ մը ուզելով, այն ինչ յատկութիւնը զօրացուցած են. այլք ուրիշ պատճառի համար ուրիշ յատկութիւն մը զօրացուցած են, եւ ուրիշ շատ այսպիսի գործողութիւնք են պատճառ որ այսչափ տարբեր տարբեր տեսակ աղաւնիներ ունինք։ Ս. յս վերջնորոշութիւնը կը գործածուի ուրիշ անասնոց եւ անկոց համար, եւ պարտիզպանին եւ անասնաբուծին հմտութիւնը յայտմ կը կայանայ, այսինքն ամէն միջոց գործածել ստանալու համար այն տեսակը զոր կ'ուզէ, հողը, ջուրը, օդը, կերակուրը եւ ուրիշ բաներ միասին։ Արդ, այս գործողութիւնը, կ'ըսէ Տարուին, մեզի կուտայ օրէնք մը։ Տարուին այս օրէնքը փոփոխականութիւն կը կոչէ, որ սա է. Անձն աբպաէին փոփոխութենան կը պատահանի կաղմի փոփոխութիւն մը, քանզի, նիւթ, ինչպէս ըսինք, մէկ ազատութիւն չատ այլակերպութիւնք ելան, ըսել է թէ աղաւնին, ուսոի եւ ամէն անասուն եւ տունկ, փոխուելու ընդունակութիւն ունի կամ փոփոխելի է։ Սակայն վերջնորոշութիւնն ընտանի անասնոց եւ տնկոց համար հակնալի է, քանզի ասոնք մարդուս ձեռքին տակ են, եւ մարդս զանոնք կը գործածէ ինչպէս որ կ'ուզէ. իսկ վայրենի անասնոց եւ տնկոց համար անօգուտ է այն գործողութիւնը։ Ուստի Տարուին ուրիշ երկու օրէնք ալ կը հանէ, իր դրութեան այս բացը գոցելու համար։ Ս. յս օրինաց մին կ'անուանէ բնական ընտրութիւն, եւ կը ցուցնէ թէ բնական զօրութիւնք մարդկային արհեստին տեղը կը բռնեն վայրենեաց համար, եւ այս զօրութիւնք աւելի ընդարձակ ըլլալով եւ դրեթէ միշտ եւ ամէն տեղ գտնուելով, շատ աւելի փոփոխութիւններ յառաջ կը բերեն։ Ս. յս ինչ չափ անհոգներու մէջ անձի որ աւելի նպաստաւոր են բնութինն, այնքան աւելի ազէկ կազմութիւն ունին, ունին նաեւ աւելի ապրելու քաջութիւն։ (Իրր թէ բնութիւնն անոնց այն կազմութիւնը տուած ըլլայ իր մէկ նպատակը յառաջ տանելու։)

Միւս օրէնքն է կենաց պայքարութեան, որով բնութիւնը կը մղէ անհատները, ինչպէս մարդ ընտանի անասունները, զանոնք կը զրգռէ եւ գործունեայ կ'ընէ, եւ այսպէս կամաց կամաց կը փոխէ։ Ս. յս օրէնքը կը ցուցնէ մանաւանդ թէ ինչպէս այս փոփոխութիւնը միշտ դէպ ի լաւն կը կատարուի, վասն զի անհատք որ տկար եւ թերի կազմած ունին՝ պատերազմի դաշտին մէջ կ'իյնան, եւ անոնց սերունդը կը վերջանայ։ Յիշեալ օրէնքը կը կայանայ յայտմ. ջուրը՝ ծնին, անկապարը՝ կապարեցման, փայտը հզօրին ձոհ է։ Ամէն օր կը տեսնենք այս օրէնքին կատարումը բնութեան մէջ, մարդէն սկսեալ անասնոց մինչեւ յետնագոյն տեսակներուն վրայ։ Եթէ մարդ քիչ մը խորհելու ըլլայ, սիտի զարհուրի այս ահագին պատերազմին դաշտը տեսնելով կորուսեալ անհատներուն թիւը որ յաղթողներուն թուոյն հետ բաղդատութեան չի կրնար մտնել։ Ս. յս պատերազմը ոչ հանգիստ ունի ոչ դադար, ոչ դիշեր ունի ոչ ցերեկ։ Սակայն աւելի հրաշալին սա է, որ այս անհաշտ պատերազմին մէջ ալ ամէն բան կարգով կանոնով կը կատարուի։ Մեծ անհամաձայնութիւն եւ մեծ համաձայնութիւն ոմ կրնայ մէկտեղ քալել տալ եթէ ոչ նա որ այդ օրէնքը դրաւ։ Յայտնի է թէ այս պատերազմին մէջ յաղթողք ինքնին առաքինութիւն մը չեն, եթէ յաղթելով կը շարունակեն, պատճառը սա է որ բնութիւնը զանոնք եւ ոչ ուրիշները այդ բանին կարողացուցած է այս կամ այն ինչ կերպերով։ Աւելի ճիշդը ըսելով սա ալ բնական վերընտրութիւն է։

Ասկէ ետքը կու գայ չորրորդ օրէնք մը, ժառանգութեան օրէնք որ յայտմ կը կայանայ. ծնողաց անհատական յատկութիւնները (այսինքն վերընտրութեամբ ստացեալ յատկութիւնք) անոնց սերունդին անցնելով կամաց կամաց պեսակն յատկութիւնները կ'ըլլան։ Հոս սա առարկութիւնը կ'ըլլայ Տարուինի թէ, անհատական յատկութիւնք սերունդին չեն անցներ միշտ, այլ տեսակական յատկութիւնք, զրօրինակ, եթէ մարդ մը աղէկ ձայն ունի, տղան ալ աղէկ ձայն պիտի ունենայ չենք կրնար ըսել. սակայն գրեթէ միշտ կրնանք ըսել թէ հինգ մատ պիտի ունենայ. ատոր համար Տարուին հինգերորդ օրէնք մ'ալ կուտայ թէ, ծնողաց յատկութիւնք պէշ չեն անցներ անոնց սերունդին, այլ երբեմն կրնան նախնեաց պակասութիւնները կրկին երեւցնել։ Տարուին աւելի յառաջ երթալով վերերորդ օրէնք մ'ալ ասուաս որ կը կոչուի, սերական վերընտրութեան օրէնք, այսինքն թէ, էթ կենդանի մը ուրիշ շատերու վրայ ամենակատարելագործուած ըլլալով ուրիշներ ալ նոյն կերպ կը ստանան, եւ ասոնք ալ ուրիշներ ալ նոյն կերպ կը ստանան, այսպէս ամենակատարելագործուած կ'ըլլան։

Ս. յն օրէնքը զոր բնական վերընտրութեան օրէնք կ'անուանէ՝ օրէնք չէ որ զննութեան առնուի։ Ժառանգական օրէնքը միշտ անհատները բարելաւելու չի ծառայեր, երբեմն ալ կ'ուարէ։ Սեռական վերընտրութեան օրէնքը տնկոց համար բնաւ ուժ չունի։ Շնչաւորաց համար ալ բնաբանք կը ցուցնեն թէ այն օրէնքը տեսակական վոփոխութիւն մը յառաջ չի բերեր։ Սակայն ասոնց վրայոնները հոս յիշել երկար է։

Ընդհանրապէս պէտք է խոստովանիլ թէ Տարուինի դրութեան մէջ զննութիւնք աղէկ են, օրէնքները, եթէ չչափազանցուին, չիտակ են, մանաւանդ կենաց պատերազմը ճշմարիտ է. սակայն դրութեան բուն սիալ կէտը այն հետեւութեանց մէջ է զոր Տարուին իրմէ հնարուած օրէնքներու միջոցաւ կը հանէ իրողութիւններէ։ Տարուին ամէն ջանք ըրած է եւ չէ կրցած ապացուցանել իր սա նախադասութիւնը թէ բարձր ասուճանի տեսակները ստորիններէ ծագած են, քանզի չէ կրցած եւ ոչ մէկ կերպով անգամի կամ գործարանի մը աւելնալ կամ պակսիլը ցուցնել. ընդհակառակն հազարաւոր տարիներէ ի վեր մնացած կմախք այժմեանց նման են։ Եգիպտոսի դերեզմաններէն ելած հունտերը այժմեանց նման են։ Եթէ կենաց պատերազմի օրէնքը տիարները բնաջինջ կ'ընէ, որչափ տիար եւ ատորին ասուճանի տեսակներ այդ պատերազմէն յաղթող ելած են հզօրաց պէս։ Եթէ աղէկ կազմութիւն ունեցողները յաղթող կ'ըլլան, այդ օրէնքը կը ցուցնէ թէ ինչպէս միեւնոյն տեսակը հետզհետէ կատարելագործուած է իր տեսակին մէջ, սակայն երբէք չէ կարող ցուցնել թէ զատ տեսակ մը կազմած ըլլայ, քանզի տեսակաց տարբերութիւնը ներքին է. զրօրինակ, մարդը հետզհետէ կրթուելով այժմեան վիճակին հասած է, բայց վայրենութենէ դալով տարբեր տեսակ մը կազմած չէ. մեր եւ վայրենեաց տարբերութիւնը լոկ ասուճանի տարբերութիւն է։

Տարուինի դրութեան մէջ մանաւանդ կէտ մը կայ զոր լսել ընդհանրապէս չատ հաճելի սիտի ըլլար, սակայն դժբախտաբար չեմ կարող այժմ խօսիլ այդ կէտին վրայ. թերեւս ուրիշ անգամ ասոր վրայ գրեմ։ Որովհետեւ ընչաւորաց բոլոր տեսակներն իրարմէ ծագեցան վերընտրութեան միջոցաւ, Տարուին բնականապէս հետեւցուց թէ մարդն ալ այդ միջոցաւ ծագումն եւ սկիզբ ունեցաւ երկրի վրայ, թէ ձեւերը զոր մարդը փոխեց՝ են վայրենութեան, կապկութեան եւ առհասարակ անասնոց ձեւեր, թէ մարդս ուրիշ անասուններէ առաջանաւ միայն կը տարբերի ոչ բնութեամբ, եւ վերջապէս թէ մարդը կապկէն յառաջ եկած է եւ անոր նախնիքը կապիկներն են, միով բանիւ թէ մարդը կրթուած կապիկ է։

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԹՈՒՄԱԵԱՆ

Լոզան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտ 14 ըստ Ցուն., և մարտ 26 ըստ Լատ., 1878

ՅՈՒՆԱՑ ԽՆԴԻՐԸ

Անգղիոյ մեծ վախն այն չէ թէ Բուսիա Անգղիոյ մանաւանդ չահերուն հարուածտոյ, այլ թէ Պուլկարիոյ նոր իշխանութեան միջոցաւ Սլաւք, եւ անոնց միջոցաւ Բուսիա չափազանց ազդեցութիւն ստանան։ Ա.յս պատճառաւ է որ Անգղիա ընդդիմած է Յունաստանի պահանջումները, յուսալով որ Յոյնք զօրաւոր պատուար մը պիտի ըլլան Սլաւաց յառաջանալուն։ Անգղիոյ ներկայ դաղափարը կրնայ աղէկ հասկցուիլ Լոնտոն Թայմզ լրագրին հետեւեալ խորհրդածութենէն։

Լոնտոն Թայմզ կ'ըսէ թէ, եթէ կայ տէրութիւն մը որ կը պնդէ թէ 1856 ի դաշնադրութիւնը հիմ բռնուելու է ապագայ կարգադրութեանց, այնպէս տէրութեան մը համար ի զուր է ներկայ գըտնուիլ տէրութեանց ժողովոյն։ Բայց բարեբախտաբար չկայ տէրութիւն մը որ Ղրիմու պատերազմէն ի վեր տեղի ունեցած դէպքերը չտեսնելու չափ կոյր ըլլայ։ Աղէկ կամ գէշ, Բ. դրան իշխանութիւնը Պուլկարիոյ վրայէն վերցած է։ Բաղաքագէտք իրողութեանց կը նային, եւ որովհետեւ Թուրքիա դադրած է Բուսիոյ դէմ պատուար մ'ըլլալէ, Անգղիոյ գործն է ուրիշ պատուար մը գտնել, եւ այս պատուարը կը գտնուի Յունաստանի մէջ։ Յոյները չեն սիրեր զՌուսիա, եւ անոնց տեսլութիւնը Բուսիոյ դէմ աւելի սաստկացած է սա վախով թէ Բուսիա զանոնք պիտի զրկէ այն բանէն զոր Յոյնք իրենց ժառանգութիւնը կը համարին։ Անգղիոյ առաջարկութիւնը թէ տէրութեանց ժողովոյն մէջ Յունաստանի կողմէն ալ ներկայացուցիչ գտնուի, կը նշանակէ թէ Նպիրոսի, Թեսալիոյ եւ Կրետէի Քրիստոնէից չափ իրաւունք ունին իրենք զիրենք կառավարելու։ Միացեալ եւ զօրաւոր Յունաստան մը Սլաւաց դէմ ամենէն աղէկ պատուար է։ Սրեւմտեան տէրութեանց ամենամեծ սխալը սա էր որ առաջ Յունաստանն այսչափ անճոռնի սահմանի մը մէջ թողուցին։ Հիմա անոնք կրնան իրենց առջի սխալն ուղղել։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիոյ եւ Բուսիոյ մէջտեղ կնքուած դաշնադրութիւնը մարտի 5/17ին Բեդրոպուրկի մէջ վաւերացուեցաւ, եւ մարտի 7/19ին դաշնադրութեան օրինակները Բեդրոպուրկէն մանաւանդ պաշտօնատարներով զրկուեցան ի Պերլին, Վիէննա, Հռոմ, Բարլիզ եւ Լոնտոն։ Ա.յսպէս Բուսիոյ եւ Թուրքիոյ մէջտեղ խաղաղութիւնը վերջնական կերպով կնքուած է։ Կը յուսանք նաեւ թէ Եւրոպական տէրութեանց մէջտեղ ծագած բոլոր խնդիրները խաղաղութեամբ պիտի լուծուին տէրութեանց ժողովոյ մէջ։

—Անցեալ չաբաթ լիրայի արժէքն 279էն մինչեւ 250 իջաւ։ Ա.յս անկման մանաւանդ պատճառը չգիտցուիր, բայց հաւանական է թէ քանի մը պատճառներ կան։ Նախ խաղաղութեան դաշնադրութիւնը վաւերացուած է. երկրորդ, կառավարութիւնը Փոքրն Ասիոյ տասանորդներն ի վճառ հանած է, եւ տասանորդի վարձակալները թղթադրամով կը հատուցանեն տասանորդաց վոխարէնն, եւ թղթադրամը կը դնեն Պօլսոյ հրապարակէն. վերջապէս, կառավարութիւնը կը խորհի քանի մը միջոցներ ձեռք առնել թղթադրամները հետզհետէ չրջաբերութենէ քաշելու, եւ անոնց բուն արժէքը վերահաստատելու։ Պատճառն ինչ որ ալ ըլլայ, թղթադրամց յարդ դանելն աղէկ բան է, եւ կը յուսանք թէ այս աղէկ գործն աւելի առաջ կը տարուի, եւ ուտելեաց այժմու բարձր գինը չուտով կը նուազի։

— Օսմանեան արժեթուղթ ունեցողները մտերս Դալաթիոյ մէջ ժողով ըրին, եւ քանի նշանաւոր անձերէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը կազմեցին արժեթուղթ ունեցողներուն իրաւունքը պաշտպանելու ար որ հարկ ըլլայ։

— Հայոց նախորդ պատրիարք Խրիմեան Սրբազան անցեալ չորեքշաբթի օր ասկէ մեկնեցաւ Մարսիլիա երթալու համար։ Կ'ըսուի թէ Խրիմեան Սրբազան Անգլիա ալ պիտի երթայ, եւ կը յուսացուի թէ Նորին Սրբազնութեան այս ուղեւորութենէն օգուտ մը պիտի ծագի Փոքուն Ասիոյ Հայոց վիճակը բարւոքելու համար։

— Անցեալ չաբաթ Սիւլէյման փաշա Տարտանելի ամրութիւններէն հոս բերուեցաւ, եւ հիմա սպարապետի դուռը հակղութեան ներքեւ դրուած է, կ'ըսուի թէ Սիւլէյման փաշայի դատաստանը մտերս պիտի սկսի։

— Կ'ըսուի թէ հիմա Կ. պոլսոյ մէջ իբր 130,000 դաղթականներ կան։ Անցեալ չաբաթ բաւական դաղթականներ ղրկուեցան Փոքր Ասիա, բայց անոնց տէղ ուրիշ շատեր եկան հոս։ Պէտքի եւ Պոսֆորի ուրիշ գիւղերու դաղթականներն այլոց նայելով հանգիստ են, սակայն մզկիթներուն եւ ուրիշ չէնքերուն մէջ դանուող դաղթականները մեծ թշուառութեան մէջ են։ Հարկաւ շատ հիւանդութիւն կայ դաղթականաց մէջ, եւ եթէ թշուառներուն առելի խնամ չտարուի, հետզհետէ հիւանդներուն թիւը պիտի աւելնայ։ Օտարականներէն ոմանք որ դաղթականաց օգնութիւն կը բաշխեն, հիւանդացած են, եւ այս գործին մէջ աշխատող դժուարեան քսյրերէն չորսն արդէն մեռած են։ Կը յուսացուի թէ կառավարութիւնը շուտով ձեռք պիտի առնէ հարկաւոր միջոցներ դաղթականներն իրենց տեղերը դարձնելու, կամ խոհական կարգադրութիւն մը պիտի ընէ զանոնք Փոքրն Ասիոյ մէջ տեղաւորելու համար։

— Կրետէէն առնուած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Հանիա բնակող Յունաստանի հիւպատոսին չանիւքը ապստամբները հարուածած են նորանոր թշնամութիւններ չընելու, եւ յառաջիկայ տէրութեանց ժողովոյ վախճանին սպասելու։ Կ'ըսուի թէ թշնամութեանց դադրելուն մէկ պատճառն ալ սա է թէ ապստամբք զէնքի եւ ռազմամթերքի պէտք ունին։

Բուսիոյ եւ Թուրքիոյ մէջտեղ կնքուած նոր դաշնադրութեան մէջ իբրեւ պայման նշանակուած է թէ 1868ին կրետէի խռովացուած կառավարութեան ձեւը պիտի մտցուի նաեւ Թեսալիա եւ Եպիրոս, բայց կրետէի համար բան մը յիշուած չէ։

— Հակառակ չանից Օսմանեան զօրաց, ապստամբք Սրմիրնայի եւ Վոլոյի մօտ իրենց դիրքերը կը պահեն, եւ իբր 2,000 ապստամբք ժողված են Մաքրինիցայի մէջ։ Ուրիշ խումբ մը Ողիմպոս լերան մէկ ամուր դիրքը բռնած է։ Կ'ըսուի նաեւ թէ իբր 2,000 ապստամբք խրճուած են Բորդիցայի մէջ որ Թեսալիոյ եւ Եպիրոսի մէջտեղ հաղորդակցութեան բանալին է։ Մօտերս խումբ խումբ մարդիկ Յունաստանէն գացած են Թեսալիոյ ապստամբաց հետ միանալու համար։ Եպիրոսի մէջ Ակրոկէրաննիա լերան ստորոտն ըստ Լատ. մարտ 6ին կռիւ մ'եղաւ Սիւլէյմանու ապստամբապետին հրամանատարութեան ներքեւ դտնուած ապստամբաց եւ իբր 6,000 Օսմանեան զօրաց մէջտեղ։ Ապստամբք երկուքի ճեղքուեցան եւ մեծ կորուստով փախան տարբեր կողմեր։ Կ'ըսուի թէ Եպիրոսի ապստամբք յիշեալ դաւաճին Մահմետական բնակիչներէն ոմանցմէ օգնութիւն յուսացած են, բայց այս մասին անոնց յոյսն ի դերեւ ելած է։

— Լեւանդ Հերալտի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնը կու տայ Բուսական զօրաց ի կարին մտնելուն վրայ։

Փետ. 9/21 ին Իսմայիլ փաշա եւ քանի մը վաշտ Օսմանեան զօրք կարնէն մեկնեցան Էրզինկեան երթալու համար, եւ նոյն օրը Բուսական զօրաց մէկ վաշտը կարին մտնելով բնակեցաւ Սիւվարի զօրանոցը։ Հետեւեալ օրը Հէյման զօրապետը մտաւ ի կարին։ Թաղաքին մէջ Օսմանեան պինուոր բնաւ չէր տեսուեր, բայ ի հիւանդներէ որ 4,028 հոգի էին եւ հիւանդանոցաց մէջ կը դտնուէին 48 բժիշկք կանամբք։

Փետ. 11/23ին հինգ վաշտ Բուսական զօրք եւ քանի մը հարիւր Խազախներ ալ եկան, եւ կէս օրէն ետքը Մելիքօֆ զօրապետը կարսէ դանդն մտաւ ի կարին։ Դրան առջեւը վաշտ մը Բուսական զօրք եւ Օսմանեան ռասիկանութեան պինուորք, քաղաքական պաշտօնատարք եւ քաղաքին նշանաւոր անձինքը կեցած էին։ Երբ Մելիքօֆ զօրապետն անոնց մօտեցաւ, քանի մը վայրկեան կանդ առաւ, եւ թուրքերէն լեզուաւ խօսելով քաղաքին երեւելիներն իր տունը հրաւիրեց պինքը տեսնելու համար։ Երբ Մելիքօֆ զօրապետը դրան մէջէն կ'անցնէր, պաշտօնակալ մը Մելիքօֆ զօրապետին ձիուն սանձը բռնելով բարձր ձայնով ըսաւ անոր, «Յանուն կայսեր Բուսաց քու ձեռքդ կը յանձնեմ կարին քաղաքը» ի պատասխանի այս խօսքին Մելիքօֆ զօրապետը «կեցցէ կայսրը» գոչեց, եւ Բուսական զօրքը կրկնեցին նոյն աղաղակը։

Յետոյ Մելիքօֆ զօրապետը Հայ երեւելիներն ընդունած ատեն խրատեց զանոնք բարեկամութեամբ վարուիլ Թուրքաց հետ, որպէս զի Բուսաց անկէ մեկնելուն ատեն հարկ չըլլայ քաղաքին Քրիստոնեայ բնակչաց դաղթել։ Փետ. 15/27ին Մելիքօֆ զօրապետն իր ապահակուտովն հանդերձ Յունաց եկեղեցին գնաց, ուր դոհաբանութեան երգ երգուեցաւ, եւ նոյն միջոցին Բիւմիշօֆ զօրապետն, որ կարնոյ կառավարիչ կարգուած էր, գնաց Հայոց եկեղեցին ուր նաեւ երգուեցաւ դոհաբանութեան երգը։

ԱՅԼԵՒԱՅԼԻՔ

Տոնտուքօֆ Դորսաքօֆ զօրապետը Պուլկարիոյ քաղաքական կառավարութեան առժամանակեայ գլուխ կարգուած է վոխանակ Զկրքասքի իշխանին որ մօտերս մեռաւ։ Յիշեալ զօրապետը քանի մ'օր առաջ կ. պոլիս այցելութիւն ըրաւ։

— Բուսիոյ պինուորական չրջանակներուն մէջ կը խորհուի թէ Պաթէնպուրկի Ա-ղեքսանդր իշխանը Պուլկարիոյ իշխանութեան ընտրելիներէն մին պիտի ըլլայ։ — Անցեալ չաբաթ կ. պոլսէն բաւական բժիշկներ ղրկուեցան Պլեւնա, Սոֆիա եւ Բիլէճա այն տեղերը մնացած Օսմանեան հիւանդ եւ վիրաւոր պինուորները դարմանելու համար։ —Պատերազմի ատեն Օսմանեան հիւանդ եւ վիրաւոր պինուորները դարմանելու հոգն ատանձնող բժիշկներէն ոչ սակաւք հիւանդութենէ բռնուեցան։ Կարմիր մահիկի ընկերութիւնն իր բժիշկներէն չորսը կորնցուց, նաեւ երկու պատգարակակիրներ որ սպանուեցան Շիբկայի կիրճին մէջ։ Կարմիր խաչի Անգղիական ընկերութեան վիրաբուժներէն երկուքը Պլեւնայի մէջ հիւանդութենէ մեռան։ Սոֆիոյ հասուկ կոչուած յանձնաժողովոյ կողմէն ղրկուած բժիշկներուն լինը ծանր հիւանդութենէ սպառուեցան Անգղիա դառնալ։ — Պատերազմի մէջ վիրաւորեալ Բուսական պինուորներէն 36,824ը առողջացած են, եւ իբր 10,000ը քանի մը չաբաթէն կարող պիտի ըլլան հիւանդանոցներէն դուրս ելլելու։ Բուսաց իւրաքանչիւր վէց պինուորէն մին սպանուած կամ վիրաւորուած է։ — Բումանիացիք հիմա իրենց զօրքը բաց ի Վիմինէն եւ Պելկրատճղէն Պուլկարիոյ ուրիշ ամէն կողմէն քաշած են։ Բումանիացիք դեռ կ'ընդդիմանան Պեսարապիոյ Բուսաց սըրուելուն։ — Բումանիոյ կարծես իշխանն ազատութիւն չնորհած է Սաադպ փաշայի, Խահիմ փաշայի եւ Օսմանեան ուրիշ բարձր աստիճան պաշտօնատարներու, նաեւ անոնց տուներն ետ տուած է, եւ Բումանիոյ մէջ Օսմանեան գերեաց ընթացքին վրայով դոհութիւն յայտնած է։ —Կ'ըսուի թէ Յունաստանի, Բումանիոյ, Սերուիոյ եւ Գարատաղի ներկայացուցիչները պիտի ընդունուին տէրութեանց ժողովոյ մէջ իրենց խորհուրդները յայտնելու համար, բայց յիշեալ տէրութիւններէն ոչ մին ձայն պիտի ունենայ ժողովոյ որոշմանց մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բուսական թերթ մը, որ Բեդրոպուրկի Բուս պաշտօնատարաց ընդհանուր ղեկավարութեան կը համարուի, մտերս հետեւեալ հաչտարար եւ խոհական լեզուն գործածած է յառաջիկայ տէրութեանց ժողովոյ նկատմամբ։

« Արդարեւ մենք չենք համարիր թէ տէրութեանց ժողովը լոկ արձանագրութեանց պիտան մ'է որ պարտի ընդունիլ Սան Սթեֆանոյի մէջ կնքուած հաչտութեան բոլոր պայմանները։ Անտարակոյս վիճաբանութիւն պիտի ըլլայ, եւ Բուսիա պիտի ստիպուի պաշտպանել իր գործն այնպիսի խորհուրդներու դէմ, որ համաձայն չեն իր ատանձնած պաշտօնին։ Բուսիա չվարաչիր այն Արիսթարգոսէն, այլ ինքն իսկ վիճաբանութիւն կը հրաւիրէ, վասնզի համոզուած է թէ իր գործն որեւիցէ տէրութեան մը օրինաւոր չահերուն չդպչիր։ Բուսիա կը վստահի միւս տէրութեանց արդարասիրական ղեկավարութեան, եւ կը հաւատայ թէ յիշեալ տէրութիւններէն ոչ մին կ'ուզէ խաղաղութիւնը վտանգի ենթարկել Պիզմարքի իշխանին «Արեւելեան խնդրոյն ժառանգութիւնը» կոչած բանը ձեռք բերելու համար։ »

— Մարտի 7/19ին Անտրասի կոմսը Հունկարիոյ ազգային խորհրդարանին յանձնաժողովոյ խօսելով ըսաւ որ տէրութեանց ժողովոյ մէջ բոլոր մեծ տէրութիւնները պատեհութիւն պիտի ունենան որոշելու թէ Թուրքիոյ եւ Բուսիոյ մէջտեղ կնքուած դաշնադրութեան որ կէտերն Եւրոպայի չահերուն կը դպչին, եւ որ կէտերը Բուսիոյ եւ Թուրքիոյ միայն կը վերաբերին։ Անտրասի կոմսը յարեց նաեւ թէ մինչեւ ցարդ Սւսարիոյ ոչ մի չահը թողուած է, եւ կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ կատարուած իրողութիւնները հաչտեցնել Եւրոպայի ընդհանուր իրաւանց եւ տէրութեանց չահերուն հետ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարտի 10/22ին Լոնտոնէն զարնուած հեռագրի մը նայելով Անգղիա Բուսիոյ կողմէն դեռ որոշ պատասխանի մը կը սպասէ թէ Բուսիա տէրութեանց ժողովոյ քննութեան պիտի ենթարկէ դաշնագրին բոլոր պայմանները։

— Մարտի 10/22 թուականաւ Բեդրոպուրկէն զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Բուս լրագիրք սաստիկ յօդուածներ կը գրեն Անգղիոյ փառասիրութեան դէմ, եւ կ'ըսեն թէ Անգղիա արդելք կը յարուցանէ խաղաղութեան հաստատուելուն։

— Մարտի 11/23ին վիէննայէն զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Անգղիոյ եւ Բուսիոյ յարաբերութիւնները տէրութեանց ժողովոյ դադարման արդելք ըլլալ կը սպառնան, սակայն դիւանագէտք կը յուսան միջոց մը գտնել խաղաղութիւնը պահպանելու։

Բէշվայի հրամանատար Օսման փաշա կիրակի երեկոյ ժամը 11ին հոս հասնելով կայսերական պալատը գնաց, եւ վեհ. Սուլթանն մեծ պատուով ընդունեցաւ։ Վեհ. Սուլթանն Օսման փաշայի աչքերը համբուրեց, եւ անոր առջին կարգի Օսմանիկ նշան, միտալ մը եւ սպեղանեան սուր մը ընծայեց։

Օսման փաշայի հետ Բէուֆ փաշա եւ Թէվֆիք փաշա ալ հոս հասան։

Օսման փաշա երեկ մեծ հանդիսով կայսերական պալատէն սպասարաքեաց դուռն եկաւ։

— Վաղքի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնն Աւետարերի 11 թուոյն մէջ հրատարակեալ Գուրտուլէնի նամակին ուշադրութեան առնելով հրաման ղրկած է Պոլսոյ քաղաքապետութեան որ քննութիւն կատարէ յիշեալ նամակին մէջ պատմուած անկարգութիւնները ստուգելու, եւ անոնց հեղինակները խստիւ պատժելու։

ԵԼԵԻՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԻԵՒՏՐԱԿԱՆ
Մարտ 13/25, 1878
Գոնսոլիտէ 9. 4 | Բաւ. երկաթ. բաժինք 29. 25
ԴՐԱՄԱՔ, Օսմ. լիրան 100 էն

Մէճիտիէ	106	Բուսիոյ բօղ	88 ¼
Թղթադրամ	259	Նաբոլէոն	87
Պղինձ սասկ	178	Գրիմիձ	50 ¾
Հինգնոց	122	Անգղ. լիրա	109

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Իմմաքիւլէ Ճ. Բ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴԻՈՒՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագճըլար, Ցակորեան խան, Թիւ 12.